

Σάββας Στρούμπος

Οφείλουμε να αφουγκραζόμαστε τις δονήσεις και τους κραδασμούς των συγκλονιστικών καιρών που ζούμε

Αλεξία Κουφοπούλου

30/05/2022

Ο Σάββας Στρούμπος μίλησε στο CultureNow για την νέα παράσταση της Ομάδας Σημείο Μηδέν, «Πέρσες», για τη σύνδεση της τραγωδίας του Αισχύλου με το σήμερα, καθώς και για την ερευνητική διαδικασία που ακολουθεί η Ομάδα κατά την προετοιμασία των έργων.

Μετά από την εξαιρετικά επιτυχημένη τριετή (2019-2021) παρουσίαση της Αντιγόνης του Σοφοκλή, η Ομάδα Σημείο Μηδέν συνεχίζει την έρευνά της στα θεμελιώδη κείμενα της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας παρουσιάζοντας αυτή τη φορά, την παλαιότερη σωζόμενη τραγωδία, τους «Πέρσες» του Αισχύλου.

Η πρεμιέρα της παράστασης θα πραγματοποιηθεί στις 12 Ιουνίου στο Β' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας σε συνεργασία με το Θεσσαλικό Θέατρο και την Εφορεία Αρχαιοτήτων Λάρισας, στο πλαίσιο του Διεθνούς Δικτύου Αρχαίου Δράματος. Θα ακολουθήσει, τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο, περιοδεία της παράστασης το πρόγραμμα της οποίας θα ανακοινωθεί το προσεχές διάστημα.

Σκηνοθετείτε την τραγωδία του Αισχύλου, «Πέρσες», η οποία πρόκειται να περιοδεύσει, με αφετηρία το Β' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας. Θα θέλατε να μας μιλήσετε για τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζετε το έργο και για όσα θα παρακολουθήσουμε;

Βλέπουμε τους «Πέρσες» μέσα στο τοπίο της Νέμεσης, της θεϊκής οργής και τιμωρίας. Τα στάδια της Ύβρης (αλαζονικής συμπεριφοράς) και της Άτης (μανίας) συμπεριλαμβάνονται μέσα στο τοπίο της Νέμεσης. Οι Πέρσες είναι τόσο διαβρωμένοι από το δίπολο πόλεμος – και – εξουσία, που αρνούνται πεισματικά να βγάλουν τα όποια συμπεράσματα από την ανθρωποφαγική, φιλοπόλεμη και επεκτατική στάση τους, παρ' όλη τη

δυσοίωνη αίσθηση που έχουν στην αρχή, παρ' όλα τα νέα που έρχονται στη συνέχεια για την ολοσχερή καταστροφή του στρατού τους στη ναυμαχία της Σαλαμίνας, παρ' όλη την αυστηρή παραίνεση του Δαρείου να μην επιχειρήσουν ξανά εναντίον των Ελλήνων. Το τραγικό αδιέξοδο της αδηφάγας στάσης τους είναι η μήτρα ενός παροξυσμικού θρήνου σε εξέλιξη, ώσπου, στο ακραίο σημείο αυτού του θρήνου, στην Έξοδο, ο χορός αυτοχαρακτηρίζεται «υποτακτικός» του Ξέρξη, του βασιλιά – στρατηλάτη που τους οδήγησε στο ανθρωποσφαγείο της Σαλαμίνας. Ένας νέος κύκλος αίματος ανοίγει, αποτέλεσμα της βαθιάς συνειδησιακής τυφλότητας των Περσών.

Ο Αισχύλος γράφει την τραγωδία οκτώ μόλις χρόνια μετά την ναυμαχία της Σαλαμίνας (δηλαδή το 472 πΧ, ενώ η ναυμαχία της Σαλαμίνας χρονολογείται στο 480πΧ). Ο Αθηναίος τραγικός αρνείται να χλευάσει τους αντιπάλους της πόλης του, ενώ ο ίδιος συμμετέχει στη ναυμαχία. Μέσα από την τραγική διάσταση του έργου του αναπτύσσει την κριτική στάση όχι μόνο απέναντι στους Πέρσες, αλλά κι απέναντι στους ίδιους τους Αθηναίους, που υιοθετούν πλέον τα χαρακτηριστικά των χειρότερων εχθρών τους. Το γνωστό δίπολο πόλεμος – και – εξουσία διαβρώνει κι αυτούς τους ίδιους, ρημάζοντας επί της ουσίας το πνεύμα και τα ιδανικά της Αθηναϊκής Δημοκρατίας.

Οι πρόβες μας, όπως πάντα, αναπτύχθηκαν σε μια περίοδο περίπου επτά μηνών, στη διάρκεια της οποίας δουλέψαμε ερευνητικά/εργαστηριακά πάνω στο υλικό των «Περσών». Το τελετουργικό στοιχείο παίζει σημαντικό ρόλο στην παράσταση αυτή. Δεν επιχειρούμε κάποια αναπαράσταση των τραγικών συμβάντων, αλλά μια ποιητική ανάπλαση του υλικού μέσα από τη φωνή και το σώμα της συλλογικότητας των ηθοποιών. Η μετάφραση του Γιώργου Μπλάνα υπήρξε σημαντική πηγή έμπνευσης στο ταξίδι αυτό. Έχουμε κρατήσει σχεδόν όλο το κείμενο, προσθέτοντας και κάποια λίγα θρηνητικά μέρη του αρχαίου κειμένου, των οποίων η ποιητική συμπύκνωση είναι μοναδική.

Είναι η πρώτη φορά που θα παρουσιάσετε τη συγκεκριμένη τραγωδία με την Ομάδα Σημείο Μηδέν. Τι σας οδήγησε στο να επιλέξετε αυτό το έργο τη δεδομένη χρονική στιγμή;

Ο τρόπος επιλογής των έργων με τα οποία καταπιανόμαστε δεν είναι επικαιρικός, δηλαδή δεν κοιτάμε την επικαιρότητα ή την τρέχουσα

συναισθηματική μας κατάσταση για να δούμε το ένα ή το άλλο έργο. Σε μεγάλο βαθμό λειτουργεί το ένστικτο. Την τελευταία περίοδο αυτό μας οδήγησε σε πραγματικά παράξενα μονοπάτια, καθώς δουλεύαμε την «Αναφορά για μια Ακαδημία» του Κάφκα, που θέτει το ζήτημα της καταστροφής της φύσης μέσα μας και γύρω μας στον καιρό της πανδημίας και τώρα, στον καιρό του πολέμου, τους «Πέρσες». Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι είμαστε κάποιου είδους προφήτες. Προσωπικά πιστεύω ότι ως καλλιτέχνες οφείλουμε να αφουγκραζόμαστε τις δονήσεις και τους κραδασμούς των συγκλονιστικών καιρών που ζούμε. Τις προσδοκίες, την αγωνία και το πάθος των καιρών. Η εποχή μας είναι βαθιά μεταβατική και ηφαιστειογενής, δεν μπορούμε ούτε πρέπει να αγνοούμε τα σήματα κινδύνου που εκπέμπονται από παντού, ακόμα κι αν χρειάζεται για τον λόγο αυτό να είμαστε παράκαιροι ή εκτός εποχής, προσδοκώντας, όπως ο Αισχύλος μια ριζικά χειραφετητική κίνηση της ανθρωπότητας. Μια τέτοια ψυχική και πνευματική διαδικασία μπορεί να γεννήσει ένα έργο τέχνης. Αυτό προσπαθούμε να κάνουμε.

Έχετε καταπιαστεί με τους Πέρσες στο παρελθόν, τόσο ως βοηθός σκηνοθέτη του κύριου Τερζόπουλου, όσο και ως ηθοποιός. Πώς επηρέασαν αυτές οι εμπειρίες την τωρινή αναμέτρησή σας με το έργο;
Με τον Τερζόπουλο και το Άτις συνεργάζομαι σταθερά από το 2003. Η «μέθοδος Τερζόπουλου», που γεννήθηκε με τις ιστορικές «Βάκχες» του Άτις το 1985 και εξακολουθεί να αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό σε διαρκή εξέλιξη, αποτελεί το υπέδαφος της δουλειάς μας. Μέσα από τις διαδρομές της μεθόδου εκπαιδευόμαστε, ασκούμεστε και ερευνούμε. Το ουσιαστικό στοιχείο σε όλα αυτά είναι ότι η μέθοδος δεν αποτελεί κάποιο στεγανοποιημένο δόγμα που περιορίζει τη δημιουργικότητά μας καθώς προσπαθούμε να εφαρμόσουμε τις αρχές του. Αντιθέτως, ως τρόπος ψυχοσωματικής εκπαίδευσης ηθοποιών που στηρίζεται στη φυσική ενέργεια, τον αέρα που κυκλοφορεί ελεύθερα σε όλο το σώμα, αμβλύνοντας μυϊκές, διανοητικές ή συναισθηματικές εντάσεις, μας βοηθά να εισέλθουμε στο τοπίο της ελευθερίας, της άνευ ορίων δημιουργίας, διαδικασία κατά την οποία εξορύσσουμε το δομικό, πρωτογενές υλικό της καθεμιάς και του καθενός ηθοποιού. Έτσι δημιουργούνται οι παραστάσεις μας.

Το 2003 συμμετείχα στους «Πέρσες» που σκηνοθέτησε ο Τερζόπουλος στο Κέντρο Μέγιερχολντ στη Μόσχα και το 2006 στους «Πέρσες» που σκηνοθέτησε με Έλληνες και Τούρκους ηθοποιούς. Οι παραστάσεις του Τερζόπουλου εγγράφονται στο σώμα των ηθοποιών και κατά κάποιον τρόπο δεν ξεχνιούνται ποτέ. Κυκλοφορούν μέσα μας ως σωματική μνήμη. Το βίωμα αυτών των παραστάσεων ήταν παρόν στις πρόβες της Ομάδας Σημείο Μηδέν χωρίς να το σκέφτομαι συνειδητά, ήταν παρόν όσο αυτό ήθελε. Ωστόσο, η φιλοσοφική προσέγγιση του Τερζόπουλου στην αρχαία τραγωδία μας επηρέασε απολύτως. Πιστεύω ότι χρειάζεται να απασχολήσει όλους μας όσοι προσπαθούμε να αναμετρηθούμε με τέτοια κείμενα. Πρέπει να σταθούμε σε πλάτες γιγάντων για να δούμε μακρύτερα, κατά τα λόγια του Νεύτωνα.

Πείτε μας μερικά λόγια για την Ομάδα, καθώς και για την ερευνητική διαδικασία που ακολουθείτε για τα έργα που επιλέγετε.

Σε πείσμα των χαλεπών καιρών που προτάσσουν την ιδιωτέυση, επιμένουμε στην ιδέα της Ομάδας, της κοινότητας καλλιτεχνών, όσο κι αν κάτι τέτοιο θεωρείται ουτοπικό ή ανέφικτο. Η πολυετής συνύπαρξη με τους ηθοποιούς της Ομάδας με όρους βαθιά καλλιτεχνικούς, δημιουργεί ένα εργαστήριο ανθρώπινων σχέσεων, αυτό που ο Αλμπέρ Καμύ στους «Δίκαιους» ονομάζει δύσκολη αδερφοσύνη. Προσωπικά, επειδή έχω γαλουχηθεί πρώτα στην Ομάδα Άττις και μετά στην Ομάδα Σημείο Μηδέν, η ιδέα της ερευνητικής Ομάδας, η υπεράσπιση και η εξέλιξή της, είναι για μένα υπόθεση ζωής. Οι τρέχοντες όροι θεατρικής παραγωγής μας είναι ξένοι. Τους αρνούμαστε. Κάθε έργο με το οποίο αποφασίζουμε να αναμετρηθούμε και να συνδεθούμε σε βάθος, αποτελεί υλικό έρευνας για το σώμα, τη φωνή, την ψυχή και το πνεύμα μας. Η διαδικασία αυτή δεν είναι εύκολη, απαιτεί χρόνο, πολλή ενέργεια και κόπο. Αλλά επιμένουμε.

Οι «Πέρσες» της Σημείο Μηδέν είναι για μένα η παράσταση όπου η ιδέα της συλλογικότητας των ηθοποιών αναπτύσσεται πιο διεξοδικά από όλες τις προηγούμενες παραστάσεις μας. Υπάρχει ένα ζωντανό συλλογικό τοπίο σε εξέλιξη.

Οι Πέρσες στέκονται κριτικά απέναντι στον επεκτατισμό, ενώ αποτελούν παράλληλα και μια προειδοποίηση στο πλαίσιο των ιστορικών γεγονότων που απασχόλησαν τον Αισχύλο. Ποια θα λέγατε πως είναι η σύνδεσή τους με το σήμερα;

Το τοπίο της Νέμεσης, μέσα στο οποίο βλέπουμε τους «Πέρσες», δεν είναι άλλο από τον χρόνο του τώρα, την εποχή ενός αστερισμού πολέμων και κρίσεων που απειλούν την ίδια την ύπαρξη του ανθρώπινου είδους στον πλανήτη. Ο καπιταλισμός έχει γίνει ασύμβατος με τη δυνατότητα διατήρησης της ζωής. Πιστεύω ότι αυτό πρέπει να το σκεφτούμε σοβαρά. Ο Αισχύλος με τους «Πέρσες» προειδοποιεί αγωνιώντας, μάχεται με τα υλικά της ποίησης και της θεατρικής τέχνης να αντιστρέψει μια καταστροφική πορεία του κόσμου στον οποίον ζει. Ελπίζω να μπορέσουμε με την παράστασή μας, σε έναν βαθμό, να πράξουμε αναλόγως.

Ποια είναι η άποψή σας για τις σύγχρονες και πιο πειραματικές εκδοχές των αρχαίων τραγωδιών;

Πιστεύω ότι η αρχαία τραγωδία είναι ο ορισμός του ανθρώπινου πολιτισμού. Το υλικό της είναι ανεξάντλητο, αρκεί να την προσεγγίσουμε χωρίς προκαταλήψεις αισθητικές, εκφραστικές ή όποιες άλλες. Χρειάζεται να την αντικρίσουμε κατάματα, να αφήσουμε αυτήν την ίδια να μας δείξει τους τρόπους και τους δρόμους προσέγγισης, τις βασικές αρχές που απαιτούνται για να συναντηθούμε με τον ιδιαίτερο πυρήνα πάθους και αγωνίας των τραγικών προσώπων και των θεμελιακών καταστάσεων που ενυπάρχουν στα κείμενα. Όλα αυτά δεν είναι κάποια ετοιμοπαράδοτη συνταγή, αποκαλύπτονται μέσα από πολλή δουλειά και μόχθο και βέβαια, στην περίπτωση του κάθε δημιουργού αναπτύσσονται με τελείως διαφορετικό τρόπο. Έχω μεγάλη εκτίμηση σε αυτά τα πειραματικά εγχειρήματα.